

ΒΟΥΛΑ ΜΑΣΤΟΡΗ

ΚΑΤΟ απ' την
ΚΑΡΔΙΑ της

26.000 αντίτυπα

ΒΟΥΛΑ ΜΑΣΤΟΡΗ

*Κάτω
απ' την καρδιά της*

ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΥΚΝΟΙ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη λογοτεχνία για παιδιά και για νέους
Συλλογή Κύκνοι – 16

Βούλα Μάστορη, *Κάτω απ' την καρδιά της*

Διορθώσεις: Νικόλας Αλκίνοος Νταουλτζής Ταμπακάκης

Σελιδοποίηση: Αλέξιος Δ. Μάστορης

Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη)

και Αλέξιος Μάστορης, 1994, 2020

Η εικόνα του εξωφύλλου παραχωρήθηκε από τον αρχικό δικαιούχο
στη Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2023

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Μάρτιος 1995

Ακολούθησαν οι ανατυπώσεις Ιουνίου 1995, Μαΐου 1996, Ιουλίου 1997,

Νοεμβρίου 1998, Νοεμβρίου 1999, Φεβρουαρίου 2001, Σεπτεμβρίου 2001,

Φεβρουαρίου 2003, Ιουνίου 2004, Ιουλίου 2006, Οκτωβρίου 2007,

Σεπτεμβρίου 2008

Πρώτη έκδοση αναμορφωμένη από τις Εκδόσεις Πατάκη, Ιούνιος 2023

KET E615 ΚΕΠ 392/23 ISBN 978-618-07-0378-8

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΛΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665 – ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15 – ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στους άντρες μου

Στις 21 Απριλίου 1967 βγήκαν τα τανκς στην Αθήνα κι ανέλαβε ο στρατός τη διακυβέρνηση της Ελλάδας. Άλλοι ονόμασαν αυτή την κίνηση «εθνοσωτήριο επανάσταση». Άλλοι «στρατοκρατία». Άλλοι «δικτατορία». Κράτησε επτά χρόνια. Αρκετά για να καταλάβει κανείς πώς έπρεπε να την ονομάσουν πραγματικά...

1967-1969

Τη μέρα που δγήκανε τα τανκς στην Αθήνα, εγώ κι η μαμά μου ήμασταν πολύ μικροί. Να καταλάβεις, η μαμά μου δεν ήξερε ούτε καν τι είναι η στρατοκρατία! Αλλά, για να καταλάβεις καλύτερα, θα σου τα πω από την αρχή.

Ένα πρωινό, που λες, σηκωθήκαμε κανονικά εγώ με τη μαμά να στείλουμε στο σχολείο τον Γρηγόρη, που πήγαινε στην Δ' τάξη τότε. Ο Νικόλας μας δεν πήγαινε πουθενά ακόμη, γι' αυτό τον αφήσαμε να κοιμάται. Ανοίξαμε όμως το ραδιόφωνο, γιατί η μαμά χωρίς αυτό δεν μπορούσε να ξυπνήσει. Αλλά το ραδιόφωνο ήταν γεμάτο «εμβιότρηρια». Έτσι λένε εκείνα τα τραγούδια που τα τραγουδάνε όταν περνάνε στρατιώτες. Δεν ξέρω αν τα τραγουδάνε οι ίδιοι ή οι άνθρωποι που τους βλέπουν. Πάντως, όπως και να 'χει, βοηθάνε στο δήμα. Τ' ακούς και περπατάς σαν στρατιώτης. Βοηθάνε όμως και στο ξύπνημα, γιατί η μαμά πετάχτηκε σαν ελατήριο κι άλλαξε σταθμό. Αλλά και σε κείνον τραγουδούσαν τα ίδια. Σ' όποιον σταθμό κι αν γύριζε το ραδιόφωνο η μαμά, το ίδιο τραγούδι. Και ξύπνησε και τον μπαμπά. Εκείνος στάθηκε σοβαρός δίπλα στο ραδιόφωνο και ξαναπέρασε από όλους τους σταθ-

μούς, για σιγουριά. Και, σαν σιγουρεύτηκε, ντύθηκε γρήγορα και δγήκε έξω λέγοντας στη μαμά:

— Ετοιμάσε εσύ τον Γρηγόρη, και θα 'ρθω αμέσως.

Όταν γύρισε, είπε ξανααμμένος:

— Έχουμε στρατοκρατία. Εμ, εκεί θα πηγαίναμε έτσι που πηγαίναμε..., είπε κοιτώντας μας αγριωπά.

Εγώ πάντως πήγαινα όπου με πήγαιναν. Όχι και να μου ζητάνε τα ρέστα τώρα...

— Τι είναι στρατοκρατία, Πάνο; ρώτησε μαλακά τον μπαμπά μου η μαμά.

— Να... Τώρα κυβερνάει ο στρατός, της απάντησε αυτός.

— Κι είναι καλό ή κακό αυτό;

— Χμ... χμ... χμ..., έκανε ο μπαμπάς, κι εκείνη δε ρώτησε άλλο.

Εγώ από μέσα την κλότησα να ξαναρωτήσει, μα αυτή βρήκε μόνο να πει:

— Κλότησε! Θεέ μου! Το μωρό μας κλότησε!

Και ξεχνώντας τη στρατοκρατία δάλθηκαν κι οι δυο τους να κοιτάζουν την κοιλιά της.

Σπουδαίο το πράμα! Αν ήξερα ότι θα τους έκανε τόση εντύπωση, θα την κλοτσούσα πιο μπροστά. Και καλά η μαμά. Εκείνη ήταν μικρή, όπως είπα. Ο μπαμπάς όμως; Να χαζεύει έτσι, κοτζάμι άντρας; Γιατί ο μπαμπάς ήταν πιο μεγάλος από τη μαμά. Πολύ πιο μεγάλος. Και μας έκανε γι' αυτό τον σπουδαίο εκεί πέρα. Τον σπουδαίο δηλαδή στη μαμά, στον Νικόλα μας και στον Γρηγόρη. Γιατί σε μένα δεν μπορούσε δέβαια.

Και, για να ξαναγυρίσουμε στο θέμα μας, πρέπει να

πω πως δεν έμαθα τελικά εκείνη τη μέρα αν η στρατοκρατία ήταν καλή ή κακή. Πάντως πιο ύστερα κατάλαβα μερικά πράγματα μόνος μου. Να, η στρατοκρατία έρχεται με τα τανκς, κι όταν είσαι μέσα σ' αυτά, τη λες καλή, όταν είσαι έξω απ' αυτά και μάλιστα σε σημαδεύουν, τη λες κακή. Όταν είσαι απ' έξω και δε σε σημαδεύουν, τη λες «λύση στο αδιέξοδο» ή απλώς κάνεις «Χμ...Χμ...Χμ...».

Εκείνο όμως που εγώ άργησα λιγάκι να καταλάβω ήταν η χούντα. Εντάξει, είχαμε στρατοκρατία, αλλά η χούντα ποια ήταν; Γιατί είχαμε και τέτοια, λέει. Ευτυχώς όμως που δεν την ήξερε ούτε η μαμά και τελικά μας εξήγησε ο μπαμπάς. Όταν, λέει, μερικοί στρατιώτες με γαλόνια σταματούν τις παρελάσεις – με εμβατήρια ή χωρίς– και κάνουν κυβέρνηση, ονομάζονται τότε χούντα. Όπως και να 'χει, η στρατοκρατία ή η χούντα, δεν ξέρω ποια από τις δυο, καμιά τους πάντως δεν άφησε να στείλουμε τον Γρηγόρη στο σχολείο εκείνη τη μέρα. Κανέναν δεν άφησαν να δγει έξω εκείνη τη μέρα.

— Έχουμε Στρατιωτικό Νόμο! είπε επίσημα ο μπαμπάς. Απαγορεύεται η κυκλοφορία. Θα πυροβολείται όποιος κυκλοφορεί!

Η μαμά έμεινε μ' ανοιχτό το στόμα. Κι εγώ το ίδιο, κι ας μη φαινόταν.

— Και θα τον πυροβολούν έτσι; Στα καλά καθούμενα; έκανε σαν χαζή.

— Έτσι.

— Κι εσύ δγήκες το πρωί! έκανε φροικιάζοντας η μαμά. Θεέ μου! Πώς δε σκοτώθηκες!

— Δε με είδε κανένας. Κι εδώ πάνω δεν κυκλοφορούν τανκς...

— Ούτε καρτσάκι δεν κυκλοφορεί εδώ..., μουρμούρισε η μαμά, αλλά ο μπαμπάς έκανε πως δεν την άκουσε.

Εμείς, όταν βγήκαν τα τανκς στην Αθήνα, μέναμε στην Καστέλα, στον Πειραιά. Στην κορυφή ενός λόφου, όπου στριμώχονταν τα σπίτια το ένα δίπλα στο άλλο, χωρίς κήπους και τέτοια, αλλά που τα μπαλκόνια τους και τα περδάζια των παραθύρων τους ξεχείλιζαν από γλάστρες. Μερικές απ' αυτές μάλιστα έπιαναν τη μία ή και τις δυο πλευρές της εξώπορτας και γίνονταν μια χαρά κρυψώνα για τα παιδιά της γειτονιάς όταν έπαιζαν κρυφτό κι όλα αυτά. Χμ, τίποτα κακό μέχρι εδώ. Έλα όμως που όλα τα δρομάκια εκεί πάνω κατηφόριζαν αναγκαστικά. Και πιο πολύ αυτό που ήταν μπροστά στο σπίτι μας. Βάλε και το ότι όλα τους ήταν στρωμένα με γυαλιστερές, γλιστερές πέτρες... Τέλος πάντων, η μαμά τη φοβόταν αυτή την κατηφόρα μπροστά μας· από κείνη τη μέρα μάλιστα που την πήγε κάτω τρέχοντας, δεν την ξανακατέβηκε ποτέ πια με τα πόδια.

Είπαμε τότε, που λες, να βγάλουμε τον Νικόλα μας βόλτα. Ο Γρηγόρης ήταν σχολείο. Βάλαμε λοιπόν τον Νικόλα στο καρτσάκι, τον δέσαμε καλά καλά, γιατί ήταν σκάνταλο μονάχο, και ξεκινήσαμε. Δεν είχαμε κάνει όμως ούτε πέντε δήματα, κι η μαμά γλίστρησε στο καλντερίμι. Ήταν πολύ ευλύγιστη η μαμά. Ο μπαμπάς έλεγε ότι ήταν σαν γάτα. Όπως και να την πετούσες, προσγειωνόταν πάντα με τα πόδια. Εκείνη τη φορά προσγειώθηκε με τον

πισινό της, αλλά πάλι δεν έπαθε τίποτα. Όμως το καρο-
τσάκι με τον Νικόλα συνέχισε την κατηφορία, λες και δε
συνέβαινε τίποτε.

— Το παιδί! έσκουξε η μαμά δείχνοντας το καρότσι που
κυλούσε ανέμελα στον κατήφορο.

Σηκώθηκε σαν τρελή κι άρχισε να τρέχει κρατώντας
την κοιλιά της. Εμένα δηλαδή. Μα ο Νικόλας μας πήγαι-
νε πολύ πιο γρήγορα από μας. Κι ήταν ενθουσιασμένος.
Έδειχνε τ' αυτοκίνητα που περνούσαν κάτω στη λεωφό-
ρο και φώναζε:

— Τουτού! Μαμά, τουτού!

Όμως δεν έφτασε κοντά στ' αυτοκίνητα, γιατί το κα-
ρότσι έκανε στροφή μόνο του και πήγε και σταμάτησε
στην άκρη, λίγα μέτρα πριν τη λεωφόρο.

— Έτσι και δεν ήταν ελαττωματικό το καρότσι, πάει το
παιδί μας! Θα έφτανε κάτω στη λεωφόρο και...

— Δεν έφτασε όμως. Να, εσύ που γκρίνιαζες για το κα-
ρότσι. «Όλο στρίβει, όλο στρίβει» έλεγες κι ήθελες να πά-
ρουμε καινούριο...

— Να πάρουμε καινούριο καρότσι και να πάμε να μεί-
νουμε αλλού. Δεν αντέχω τούτη την κατηφόρα. Και να
΄μαι έγκυος... Φοβάμαι συνέχεια πως θα γλιστρήσω. Δε
δγαίνω πουθενά μόνη μου. Πρέπει να περιμένω εσένα να
με δγάλεις έξω.

— Χμ, εδώ είναι το πατρικό μου. Εδώ μεγάλωσα κι εδώ
θέλω να μεγαλώσουν και τα παιδιά μου.

Α, η Καστέλα του μπαμπά. Μπορεί να μην ήταν δικιά
του, όπως παλιά, τότε που όλο σχεδόν εκείνο το κομμάτι

ανήκε στην οικογένειά του, αλλά είχε ακόμη το σπίτι του εκεί. Ένα πελώριο αρχοντικό, που άφηνε τα διπλανά γειτονικά χαμόσπιτα να τ' ακουμπούν κάτω κάτω, μα μετά πεταγόταν αυτό περήφανο δυο πατώματα πιο πάνω. Κι είχε δίκιο να περηφανεύεται, φαντάζομαι. Λίγο το 'χεις να 'σαι εσύ το πρώτο σπίτι στη γειτονιά με τον απόπατο μέσα, όταν σ' όλα τα άλλα ήταν σε ξύλινη παράγκα έξω; Κι αυτός ο δικός σου ο απόπατος να είναι ένα λουσατό μεγάλο δωμάτιο με μαρμάρινους τοίχους, νιπτήρες και πάτωμα; Μ' έναν κρυστάλλινο τεράστιο καθρέφτη με χρυσή κορνίζα και δυο απλίες από δω κι από κει σαν φρουρούς; Και, πάνω απ' όλα, με μια μεγάλη πορσελάνη μπανιέρα με χρυσά λιονταρίσια πόδια, κι από πάνω ένα φιλντισένιο τηλέφωνο που δεν ήταν τηλέφωνο; Κι ας έλεγε ο μπαμπάς τότε στα γειτονοπούλα, που τα έφερε κρυφά να το δουν, ότι ήταν. Γιατί εκείνος ήθελε να τους δάλει «τ' ακουστικό» στ' αυτί και μετά να τα βρέξει. Όλα σχεδόν τα γειτονοπούλα είχαν προσπαθήσει ν' ακούσουν κι εγώ δεν ξέρω τι σ' αυτό το τηλέφωνο, μέχρι που τον ανακάλυψε η μάνα του επιτέλους και τον κλείδωσε για μια ολόκληρη ώρα στο κελάρι κάτω από τη σκάλα· τη μεγάλη δρύινη σκάλα που άστραφτε πάντα από κάτω μέχρι πάνω. Κάτω ήταν το χολ. Εκεί έμπαινες μόλις άνοιγες την εξώπορτα. Κι είχε πολλές πόρτες ολόγυρα. Όλο αποθήκες. Και το κελάρι που είπα. Πάνω ήταν το σπίτι το κανονικό, με τ' αμέτρητα δωμάτια και τους διαδρόμους, τα ψηλά ταβάνια με τα διάφορα στολίδια, και τις βαριές πόρτες με τους μπρούντζινους μεντεσέδες που έβγαζαν παραπονιάρικες

φωνές. Κι εκεί πάνω απλωνόταν και σκέπαζε τα διπλανά του σπίτια ολόγυρα. Κι άνοιγε τα φαρδιά παράθυρα και τέντωνε τα μπαλκόνια του με τα μαρμάρινα λιονταρίσια φουρούσια. Στην πλευρά που έβλεπε τη θάλασσα ήταν οι κρεβατοκάμαρες. Αυτές είχαν το ίδιο μπαλκόνι. Ένα μεγάλο, που έμοιαζε πιο πολύ με βεράντα κι είχε του κόσμου τις γλάστρες. Και πιθάκια με γιασεμί π' ανέβαινε κι ενωνόταν με τα λουλούδια της ταράτσας. Γιατί κι η ταράτσα ήταν σαν κήπος. Κι είχε και μια πέργκολα ολόγυρα. Και στο ξέφωτο στη μέση έστεκε ένα μεγάλο κεραμιδένιο άγαλμα. Ήταν μια αρχαία θεά. Εστία την έλεγαν κι είχε γυρισμένη την πλάτη στη σοφίτα. Η σοφίτα ήταν για τους ξένους, αλλά εγώ νομίζω πως μόνο αυτή η θεά έμενε εκεί. Έτσι είπε κι η μαμά όταν την πήγε ο μπαμπάς να δει πού θα μείνουν. Και του είπε ακόμη πως εκείνη είχε μεσάνυχτα από δουλειές κι ότι θα προτιμούσε ένα μικρό σπίτι κοντά στη δική της μαμά.

— Θα σε βοηθάει η κυρα-Βάγια, της είπε ο μπαμπάς γελώντας. Είναι από παλιά στην οικογένεια. Μένει κοντά μας. Αυτή θα σου μάθει ό,τι δεν έμαθες κοντά στη μαμά σου.

Αυτό το τελευταίο το τόνισε λιγάκι περισσότερο και τότε η μαμά κοκκίνισε μέχρι τ' αυτιά.

Κοίτα, επειδή μπορεί να παραξενεύεσαι για το πώς τα ξέρω εγώ όλα αυτά, που στο κάτω κάτω έγιναν πολύ πριν εγκατασταθώ μέσα στην κοιλιά της μαμάς, πρέπει να σου πω πως, έτσι και ριζώσεις εκεί μέσα, διχτώνεσαι μια χαρά. Μέχρι στον εγκέφαλο φτάνεις. Κι εκεί να δεις τι μαθαίνεις!

Λοιπόν, τότε η μαμά είχε γίνει κατακόκκινη κι ήθελε να του πει κάτι αμέσως, αλλά κατάπιε τη γλώσσα της. Άλλωστε εκείνη είχε φαγωθεί να τον πάρει. Κανείς από την οικογένειά της δεν ήθελε να παντρευτεί τόσο νωρίς η μαμά μου και μάλιστα έναν «χωρισμένο με παιδί και μεγάλο». Όλοι είχαν πέσει πάνω της να της αλλάξουν κεφάλι. Αλλά κανένας δεν μπορούσε να το κάνει αυτό στη μαμά. Και ξέρω τι λέω. Κι αν νόμιζε ο μπαμπάς ότι την είχε του χεριού του, γιατί ήταν μικρή και θα την «έπλαθε» όπως αυτός ήθελε, έκανε πολύ μεγάλο λάθος. Άλλωστε κανείς δεν μπορεί να «πλάσει» μια γυναίκα. Κι αν ποτέ πιστέψει κάποιος άντρας ότι το πέτυχε, απλώς έχει έρθει εκείνος στα μέτρα της. Και ξέρω τι λέω, επαναλαμβάνω. Εκεί μέσα τόσον καιρό είχα μάθει πάρα πολλά. Τόσα πολλά, που έλεγα να μη βγω ποτέ έξω. Άσε που αυτή η στρατοκρατία ήμουν σίγουρος ότι δε θα μ' άρεσε. Και να μη σ' αφήνει, λέει, να βγαίνεις έξω όταν θες. Αλλά για στάσου. Λες να μη μ' άφηνε και μένα να βγω; Από την κοιλιά της μαμάς, εννοώ. Κι αυτό «έξω» δεν ήταν; Ή δεν ήταν; Πάντως όλο απαγορεύσεις ήτανε εκείνο τον καιρό αυτή η στρατοκρατία. Να καταλάβεις, δεν άφηνε να γίνονται στα σπίτια μας συγκεντρώσεις πάνω από «τεσσάρων ατόμων». Αλλά για στάσου πάλι. Εμείς ήμασταν στο σπίτι... Έχουμε και λέμε: Ο μπαμπάς, η μαμά, ο Γρηγόρης, ο Νικόλας μας... Τέσσερις «έξω». Κι ένας εγώ «μέσα», ορίστε πέντε. Να ένας λόγος ακόμη να μην έβγαινα από την κοιλιά της μαμάς μου. Όχι και να τους έβαζα σε μπελάδες τους ανθρώπους. Λες και δεν είχαν αρκετούς. Να, η μαμά, ας πούμε. Είχε

ό,τι είχε, είχε και τη γειτονιά από πάνω. Α, δεν της άρεσε αυτό το μέρος της μαμάς. Κι όχι μόνο για την κατηφόρα που είπα πιο πριν. Να, και για τα παράθυρα της γειτονιάς. Αυτά, που λες, είχαν κάτι περίεργα κουρτινάκια που, όποτε έδβαινε στον δρόμο, τραβιούνταν λιγάκι στην άκρη.

— Και τι σε πειράζει αυτό εσένα; ρωτούσε ο μπαμπάς κάθε φορά που του παραπονιόταν. Άσ' τους να κοιτάζουν. Εσύ να είσαι πάντα «καθωσπρέπει», και στο τέλος θα δαρεθούν.

«Καθωσπρέπει» για τον μπαμπά σήμαινε ότι η μαμά δεν έπρεπε να έχει πολλά πάρε δώσε με τη γειτονιά και να μη φοράει «χτυπητά» ρούχα.

Το πρώτο δεν ήταν δύσκολο να το κάνει η μαμά, γιατί δεν είχε τι να πάρει από τη γειτονιά: έτσι, δεν είχε και τι να δώσει. Αλλά το δεύτερο...

— Μα καλά, τι θες να πεις; Να μη φορέσω το μίνι μου; Τι είμαι; Γριά; του είπε μια μέρα.

— Δεν μπορείς να κάνεις τη μαμά σε δεκάχρονο παιδί, να σπρώχνεις καρτσάκι με μωρό, να είσαι έγκυος πέντε μηνών και να φοράς και μίνι! Σοβαρέψου!

— Μα είμαι είκοσι χρονών!

— Αρκετά μεγάλη πια, δε νομίζεις; Κι άρχισε να σκαλίζει την πίπα του με κάτι σιδερικά.

Α, η πίπα του μπαμπά έλεγε πολλά, κι ας μη μιλούσε. Κατ' αρχάς πρέπει να πω ότι δεν ήταν μονάχα μία. Υπήρχαν πάρα πολλές πίπες. Μεγάλες, μικρές, σκαλιστές, απλές... Πίπες με ασημένια δαχτυλίδια, πίπες με καπάκια... Κι όλες κρεμασμένες στη σειρά σαν στρατιωτάκια,

σε μια θήκη στον τοίχο, δίπλα στην πολυθρόνα του στο Μεγάλο Σαλόνι. Κι ο μπαμπάς έπαιρνε τότε τη μια και τότε την άλλη, «για να μην κουράζονται». Και τις έκανε και μπάνιο με κονιάκ. Τι μπάνιο δηλαδή, που τις έπνιγε κανονικά. Τέλος πάντων. Έλεγα λοιπόν πως η πίπα του μπαμπά ήταν πολύ ομιλητική. Φτάνει να πρόσεχες τι της έκανε κάθε φορά. Ήθελε να σκεφτεί; Τη ρούφαγε κι έδγαζε σύννεφα σύννεφα τον καπνό από τα ρουθούνια του και το στόμα του, μέχρι που το κεφάλι του κρυβόταν μέσα σε πυκνή ομίχλη. Ήθελε να τονίσει κάτι; Τη χτυπούσε σ' έναν φελλό που ήταν κολλημένος πάνω στο τεράστιο τασάκι του, κι άδειαζε τον καπνό της. Ξαφνιαζότανε; Η πίπα τού γλιστρούσε από το στόμα, αλλά εκείνος την προλάβαινε πάντα πριν πέσει κάτω. Τον βασάνιζε κάτι; Τη στριφογύριζε στα χέρια του, μέχρι που ζάλιζε κι εκείνη και σένα που τον έβλεπες. Του έλεγε κάτι καλό η μαμά; Τη δάγκωνε καλά με τα μεγάλα του δόντια και χαμογελούσε ευχαριστημένος. Ήθελε να σου γεμίσει το κεφάλι; Γέμιζε την πίπα με καπνό, και μάλιστα τον στούμπιζε καλά καλά με το μεγάλο του δάχτυλο αν δεν έπαιρνες από λόγια. Και, βέβαια, καλύτερα να μην του πήγαινες κόντρα τη στιγμή που τη χούφτωνε από το κεφάλι και την τίναζε με μανία. Μια φορά που η μαμά τού είχε πει «Θα λερώσεις το χαλί έτσι!», της είχε πετάξει κοφτά: «Δικό μου είναι!». Αλλά θ' άφηνε η μαμά να την κάνει ό,τι θέλει μια πίπα; Να, γι' αυτό και κείνη τη μέρα που ο μπαμπάς άρχισε να παιδεύει την πίπα του με τα σιδερικά –κι αυτό, για να ξέρεις, σήμαινε ότι ήθελε να τον αφήσουμε ήσυχο– η

μαμά έκανε πως δεν το πρόσεξε καθόλου και συνέχισε τις ερωτήσεις.

— Και πόσο λες να κρατήσει αυτός ο Στρατιωτικός Νόμος, Πάνο;

— Όσο να ηρεμήσουν, φαντάζομαι, τα πράγματα...

— Λες να έχουν πυροβολήσει κανέναν μέχρι τώρα;

— Μπα.*

— Κι αν δγήκαν οι άνθρωποι στον δρόμο, χωρίς να ξέρουν...

— Γιατί βασανίζεσαι; Κανείς δε δγαίνει στον δρόμο τέτοια ώρα...

— Μα αν δγήκε; Λέω αν.

— Δε νομίζω πως θα φτάναν μέχρι εκεί...

— Και δεν μπορούμε να δγούμε έξω τώρα;

— Έτσι κι αλλιώς, δεν είχες να πας και πουθενά. Γιατί διαμαρτύρεσαι;

— Άλλο είναι να μη θες να δγεις μόνος σου κι άλλο να μη σ' αφήνουν να δγεις...

— Ότι και να 'ναι, αυτό είναι. Δεν πρέπει να δγει κανένας μας έξω.

Έτσι λοιπόν η στρατοκρατία δεν άφησε να δγει κανένας έξω εκείνη τη μέρα. Εκτός, βέβαια, από τους στρατιώτες της κι εκείνους που ήθελε εκείνη. Μάλιστα αυτούς πήγε η ίδια στα σπίτια τους πρωί πρωί και τους έδγαλε έξω με το ζόρι. Εμάς μας το είπε αυτό αργότερα ο μπα-

* Στις 21 Απριλίου τα ξημερώματα πυροβολήθηκαν και σκοτώθηκαν ο Β. Πεσλής, 15χρόνων, κι η Μαρία Καλαδρού, 25 χρόνων. Κανείς όμως δεν το γνώριζε τότε.

μπάς. Μάλιστα έκανε και «μαύρο χιούμορ» τότε λέγοντας ότι εκείνοι οι αγουροξυπνημένοι στην αρχή είχαν νομίσει ότι τους χτυπούσε την πόρτα ο γαλατάς.

Κι έπιασε, που λες, όλους όσοι έφταιγαν για την «αποσάθρωση του ελληνικού κράτους». Μη με ρωτάς να σου εξηγήσω το «αποσάθρωση». Πάντως όλο τέτοιες λέξεις έλεγε ένας της χούντας τότε, κάποιος Παπαδόπουλος. Έβγαινε στο ραδιόφωνο και συνέχεια φώναζε. Εκείνον δεν τον καταλάβαινα καθόλου. Αλλά νομίζω πως ούτε και κανέναν άλλος τον καταλάβαινε... Τελείως, δηλαδή. Κι ο καημένος, όσο δεν τον καταλάβαιναν, τόσο και πιο πολύ φώναζε. Έτσι γίνεται. Να, πάρε τον Γρηγόρη. Ο Γρηγόρης άρχισε πολύ να μιλήσει. Έτσι είπε ο μπαμπάς στη μαμά. Και τούτο γιατί, όταν μιλούσε, δεν τον καταλάβαιναν. Και τότε θύμωνα και φώναζε. Τώρα, βέβαια, ο Γρηγόρης δε στρίγγλιζε όπως παλιά, αλλά δυσκολευόταν ακόμη στις κουδέντες. Ιδιαίτερα όταν τον έπαιρνε στο τηλέφωνο η πρώτη του μαμά. Δεν έπρεπε όμως να σκάει γι' αυτό. Ορίστε, κι η δεύτερη μαμά του, η δική μου η πρώτη δηλαδή, κι αυτή, λέω, δυσκολευόταν τότε στις κουδέντες, Γενικά, όταν η πρώτη μαμά του Γρηγόρη έπαιρνε τηλέφωνο, όλα δυσκόλευαν στο σπίτι. Με το που σήκωνε, που λες, η μαμά μου το τηλέφωνο, άκουγε:

— Θέλω τον Γρηγοράκη.

Η μαμά μου άναβε. Πρώτα πρώτα δεν ήθελε να της δώσει κανέναν Γρηγόρη. Έπειτα αυτό το «Γρηγοράκη» τη νευρίαζε. Τι ήθελε να της αποδείξει δηλαδή; Ότι εκείνη στο τηλέφωνο αγαπούσε πιο πολύ τον Γρηγόρη και τον

φώναζε Γρηγοράκη; Ύστερα, ήταν τρόπος αυτός που της μιλούσε στο τηλέφωνο; Και, τέλος, ποια ήταν αυτή που ζητούσε τον Γρηγόρη στο τηλέφωνο; Και να έδινε η μαμά μου τον Γρηγόρη σε κάποια που δεν έλεγε το όνομά της; Κι ήταν υποχρεωμένη η μαμά μου να γνωρίζει τη φωνή της; Βέβαια, η μαμά του Γρηγόρη είχε μια φωνή που, μια φορά να την άκουγες, δεν την ξεχνούσες ποτέ. Αλλά αυτό δε μετρούσε για τη δική μου μαμά. Κι έτσι αναμμένη που ήταν, φώναζε δυνατά:

— Γρηγόρη! Στο τηλέφωνο!

Δεν του έλεγε ποιος τον ζητούσε. Εκείνος καταλάβαινε.

— Τι ήθελα εγώ το τηλέφωνο, μου λες; μουρμούριζε μετά η μαμά στην κάμαρά της, μόνη της.

Μόνη της, που λέει ο λόγος δηλαδή, γιατί ήμουνα κι εγώ εκεί. Πάντως είχε δίκιο. Ήταν πιο καλά τότε χωρίς τηλέφωνο. Και για τον Γρηγόρη. Μόνο το Σαββατοκύριακο δυσκόλευαν τα πράγματα, γιατί τότε τον πήγαινε ο Στράτος στην πρώτη μαμά του. Κάθε Σάββατο μεσημέρι τον πήγαινε ο Στράτος στην πρώτη του μαμά. Ο Στράτος, για να ξέρεις, ήταν οδηγός στο εργοστάσιο του μπαμπά. Και τα πράγματα δυσκόλευαν ακόμη πιο πολύ την Κυριακή το βράδυ που γύριζε ο Γρηγόρης. Κοίταζε τη μαμά μου παράξενα κι άλλο τόσο παράξενα τον Νικόλα μας. Και δε μιλούσε. Και στο τραπέζι έτρωγε με σκυμμένο κεφάλι και του 'δγαζαν τις κουβέντες «με το τσιγκέλι». Μη με ρωτάς τι είναι το «τσιγκέλι». Είναι κουβέντα της μαμάς, που μεγάλωσε στην επαρχία, κι εκεί το έλεγαν αυτό.

Α, η επαρχία της μαμάς. Σαν την επαρχία της μαμάς δεν υπήρχε καμία άλλη. «Εκεί έχει μείνει η ψυχή μου» έλεγε. Μη με ρωτάς πώς γίνεται αυτό. Εφόσον το έλεγε η μαμά, πάει και τέλειωσε. Και συνεχίζω. Εκεί είχαν μείνει οι καλύτερες φιλενάδες της. Εκεί οι καλύτεροι δάσκαλοί της. Εκεί η καλύτερη γειτονιά. Εκεί τα καλύτερα λουλούδια. Εκεί, εκεί, εκεί... Δεν είχε τελειωμό όταν άρχιζε να μιλάει για την επαρχία της.

— Τα λες αυτά γιατί εσύ έφυγες νωρίς από κει, της έλεγε ο μπαμπάς. Ρώτα και τις αδερφές σου, που έφυγαν μεγάλες... Σκέτη βαρεμάρα ήταν εκεί. Και το κουτσομπολιό οργιάζε. Εκεί δεν τραβούσαν απλώς τα κουρτινάκια λιγάκι. Έβγαιναν στις πόρτες.

Καθώς κατάλαβες, ο μπαμπάς δε συμπαθούσε και πολύ την επαρχία της μαμάς. Χμ, κι όχι τόσο την επαρχία της, όσο εκείνο το βλέμμα της όταν μιλούσε για δαύτη. Τότε ο μπαμπάς λες και γινόταν διάφανος. Η μαμά τον κοιτούσε χωρίς να τον βλέπει. Κοιτούσε πέρα από κείνον. Κι έβλεπε μια μικρή Άννα ν' αλωνίζει ξυπόλυτη στους δρόμους χωρίς κανέναν Γρηγόρη ή «Γρηγοράκη» πλάι της, χωρίς να σπρώχνει κανένα καρότσι με Νικόλα, χωρίς να προσέχει αν τα παράθυρα στον δρόμο έχουν κουρτινάκια ή όχι, χωρίς κανέναν να της λέει να είναι «καθωσπρέπει»... Κι η κοιλιά της ίσια όπως και το στέρνο της. Χμ, δεν ξέρω... Τώρα που το καλοσκέφτομαι... Μου φαίνεται πως κι εγώ δε συμπαθούσα την επαρχία της μαμάς. Ή μάλλον τη ζήλευα. Ναι! Τη ζήλευα! Όρες ώρες υποπτευόμουν πως δε μας ήθελε όλους εμάς η μαμά. Της πέφταμε πολ-

λοί. Ο Νικόλας πάντως σίγουρα. Να, όταν έδβαινε τ' απόγευμα ο Γρηγόρης στον δρόμο να παίξει με τα παιδιά, η μαμά στραβοκοίταζε τον Νικόλα μας.

— Θα κατέβαινα κι εγώ να σας δείξω το «μαρμαρωτό», αλλά δεν μπορώ ν' αφήσω το μωρό μόνο του...

Και τότε έλεγε το «μαρμαρωτό», τότε το «ξυλίκι», τότε την «Μπερλίνα»*... Λες και καταλάβαινε ο Γρηγόρης για ποιο παιχνίδι τού μιλούσε. Εκείνος κουνούσε το κεφάλι του και κατέβαινε τρέχοντας τις ξύλινες σκάλες.

Μερικές φορές όμως κουβαλούσε όλα τα παιδιά επάνω και παίζαμε όλοι μαζί τσουλήθρες στο Μεγάλο Σαλόνι με το παρκέ, κι ο Νικόλας μάς κοίταζε από το καρεκλάκι του. Της άρεσε πολύ της μαμάς η τσουλήθρα. Και μάλιστα η τσουλήθρα στο «μαγικό ιπτάμενο χαλί». Καθόσουν, λέει, στο χαλάκι εκείνο που ήταν μπροστά στην πολυθρόνα του μπαμπά και μετά πετούσες. Μόνο που ήθελε λίγη δοήθεια. Αλλά από τέτοια, «να φάν' κι οι κότες»! Κουδέντα κι αυτή της μαμάς, καθώς κατάλαβες. Όλα τα παιδιά έβαζαν το χεράκι τους, κι αυτός που καθόταν στο χαλάκι γινόταν ιπτάμενος. Χμ, ιπτάμενος που λέει ο λόγος. Πάντως το πήγαινε το σαλόνι από τη μια άκρη στην άλλη «ώσπου να πεις κύμινο». Ας ήταν καλά κι η κυρα-Βάγια, που το γυάλιζε κάθε φορά. Βέβαια, όταν παραπονιόταν για το πώς γέμιζε τόσες γραμμές, κανείς από τους τρεις μας δε μιλούσε. Ούτε η μαμά ούτε ο Γρηγόρης ούτε δέβαια

* Ομαδικά παιχνίδια που έπαιξε η μαμά όταν ήταν μικρή στις γειτονιές της επαρχίας της.

εγώ. Και να μπορούσα, που λέει ο λόγος. Τον Νικόλα μας δεν τον ρωτούσε ποτέ κανείς. Ήταν σκέτο μωρό ακόμη. Και δε λέγαμε τίποτε ούτε και για το χαλάκι. Ήταν τ' αγαπημένο του μπαμπά. «Μπουχάρα» το φώναζε. Κι είχε πει μάλιστα στη μαμά να μην αφήνει την κυρα-Βάγια να το δέρνει* αυτό, όπως τ' άλλα χαλιά, στο μπαλκόνι μας.

Αλλά υπήρχε κι άλλος λόγος που κρατούσαμε το στόμα μας κλειστό. Να, η μαμά δεν έπρεπε να κάνει καθόλου τσουλήθρες. Γιατί είχε εμένα, λέει, στην κοιλιά της. Εμένα πάντως μ' άρεσε αυτό το σούρτα φέρτα, ιδίως όταν γελούσε η μαμά με την ψυχή της. Γιατί τότε ερχόταν από την επαρχία. Μόνο μια φορά δε μ' άρεσε που έκανε τσουλήθρα η μαμά. Τότε, πριν έρθουν τα τανκς στην Αθήνα.

Είχε χιονίσει στην Πάρνηθα κι ο μπαμπάς μάς πήγε με τ' αυτοκίνητο εκεί να δούμε. Εγώ τότε ήμουνα ακόμη πιο μικρός. Να καταλάβεις, η κοιλιά της μαμάς δεν είχε φουσκώσει καν. Και μια στιγμή, που λες, η μαμά άφησε τον Νικόλα μας στον μπαμπά, πήρε τον Γρηγόρη και δγήκαν έξω από το ξενοδοχείο να κάνουν βόλτα οι δυο τους και να παίξουν με το χιόνι. «Όχι τρεχάλες ούτε απότομα, και πρόσεξε να μην πέσεις!» είχε φωνάξει ο μπαμπάς στη μαμά. Αλλά, όταν έλεγες «μη» στη μαμά, έκανε ακριβώς το αντίθετο. Δεν τις άντεχε τις απαγορεύσεις. Είδες και πιο πριν τι μούτρα έκανε με τη στρατοκρατία που απαγόρευε την κυκλοφορία. Έτσι λοιπόν και τότε δγήκε κι έκανε ένα

* «Δέρονω» το χαλί σημαίνει το χτυπάω με τον ειδικό κόπανο ώστε να καθαρίσει.

τρελό παιχνίδι με τον Γρηγόρη. Κι όταν έτρεξαν και πήδησαν όσο δεν πήγαινε άλλο, βρήκαν ένα λοφάκι και από την κορυφή του άρχισαν να κάνουν τσουλήθρα χρησιμοποιώντας κάτι ξεχασμένες ρακέτες που βρήκαν στ' αυτοκίνητο του μπαμπά. Δεν ξέρω πόσες φορές με πήγε πάνω κάτω σε κείνο τον λόφο, αλλά, στο τέλος, εκείνη τη φορά τουλάχιστον, έριξα δίκιο στον μπαμπά. Όταν την είδε κάποια στιγμή πάνω στη ρακέτα να τσουλάει σαν σίφουνας κάτω, του 'πεσε η πίπα απ' το στόμα. Γούρλωσε τα μάτια του και μετά της έβαλε τις φωνές.

Γενικά ο μπαμπάς έβαζε τις φωνές εύκολα. Φώναζε στη μαμά όταν έκανε, λέει, σαν μωρό. Φώναζε στον Γρηγόρη όταν γέμιζε το λουτρό παντού νερά. Φώναζε στον Νικόλα μας όταν του πείραζε τις πίπες... Μόνο σε μένα δε φώναζε. Όμως μου ψιθύριζε πολλές φορές, αν θες να ξέρεις. Να, όταν έμεναν μόνοι με τη μαμά. Και το 'χα προσέξει: όποτε ο μπαμπάς μου ψιθύριζε, η μαμά γουργούριζε σαν γατί. Λες και της τα 'λεγε εκείνης όλ' αυτά. Κι έφερνε τότε και την ψυχή της από την επαρχία, να τ' ακούσει κι αυτή.

Α, η ψυχή. Στην αρχή νόμιζα ότι το στέκι της ήταν η καρδιά, αλλά έκανα λάθος. Τουλάχιστον η ψυχή της μαμάς δεν έμενε εκεί. Ούτε και πουθενά αλλού. Ήταν παντού και πουθενά. Γιατί η ψυχή της ήταν αόρατη. Όλες οι ψυχές είναι έτσι. Μου πήρε πολύ μέχρι να το καταλάβω αυτό. Κι ένιωθα, που λες, την ψυχή της μαμάς να φτεροκοπάει μέσα στο κορμί της, μα δεν την έδλεπα να κουρνιάζει πουθενά. Και, να ξέρεις, είναι παντοδύναμη. Η ψυ-

χή. Να, της μαμάς, ακόμη και τότε που έφευγε για την επαρχία, άφηνε κάτι πίσω της. Δεν ξέρω τι. Πάντως, αν έφευγε ολόκληρη, η μαμά θα πέθαινε. Κανένας δε ζει χωρίς ψυχή. Ακόμη κι αυτοί που λέμε ότι δεν έχουν ψυχή έχουν κάτι. Πολύ μικρό, αλλά αρκετό για να μην πεθαίνουν. Εκείνο όμως που με μπερδεύει εμένα είναι: πεθαίνεις γιατί φεύγει η ψυχή σου ή φεύγει η ψυχή σου γιατί πεθαίνεις; Τότε που πέθανε η γιαγιά Μαρία, η μαμά του μπαμπά, άρχισα να το σκέφτομαι αυτό.

Α, η μαμά του μπαμπά. Η μία από τις δύο γυναίκες που αγάπησε, λέει, πραγματικά στη ζωή του. Η άλλη, φυσικά, ήταν η μαμά μου. Τουλάχιστον μέχρι τότε. Κι ας μην ήταν αριστοκράτισσα. Γιατί η γιαγιά Μαρία, η μαμά του μπαμπά, ήταν κοντέσα, γραμμένη και στο «libro d' oro»*, και με οικογενειακή σφραγίδα, παρακαλώ, που τη φύλαγε μέχρι τώρα σαν τα μάτια της η μεγάλη αδερφή του μπαμπά, γιατί εκείνος δεν υπολόγιζε, λέει, κάτι τέτοια. Κι αν τα είπε στη μαμά μου, ήταν «για την ιστορία». Μια ιστορία όμως που έδινε στα νεύρα της μαμάς· και όμως, δεν το έδειχνε γιατί, μπορεί αυτή να μην ήταν κοντέσα, αλλά είχε ανατροφή. Ούτε έδειχνε πως πειραζόταν τόσο καιρό που τη φώναζε η γιαγιά Μαρία «Ελένη». Έτσι έλεγαν την πρώτη γυναίκα του μπαμπά, αλλά κανείς δεν είχε μαρτυρήσει στη γιαγιά ότι είχε χωρίσει ο γιος της κι είχε πάρει δεύτερη γυναίκα που την έλεγαν «Αννα». Βλέ-

* Πρόκειται για τη «χρυσή βίβλο», έναν κατάλογο όπου καταγράφηκαν οι αρχοντικές οικογένειες στα νησιά του Ιονίου.

πεις, η γιαγιά δεν ήταν και τόσο στα καλά της. Την είχαν συνέχεια σε μια μεγάλη δερμάτινη πολυθρόνα κι εκεί πάνω έτρεμε και κουνιόταν χωρίς σταματημό. Έφτανε που την είχε στεναχωρήσει μια φορά η μαμά, τότε που γέννησε τον Νικόλα μας, και δεν έκανε κορίτσι να το θγάλουν Μαρία. Όλα τα εγγόνια της γιαγιάς ήταν μέχρι τότε αγόρια. Μόλις όμως έμεινε η μαμά πάλι έγκυος, σε μένα δηλαδή, όλοι της ευχήθηκαν να είμαι κορίτσι. Αλλά εγώ ήξερα ότι ήμουν αρσενικό. Χμ, να ένας λόγος παραπάνω να μη θέλω να βγω στον κόσμο τους. Κανένας τους δε θα με ήθελε, έτσι αγόρι που θα ήμουνα. Πάντως η γιαγιά Μαρία είχε πεθάνει τώρα και δε θα στεναχωριόταν που θα ήμουνα αγόρι. Κανένας πεθαμένος δε στεναχωριέται για τέτοια πράγματα.

Και να δεις, όταν η γιαγιά ήταν στα τελευταία της, εμείς λείπαμε ταξίδι. Μάλιστα σ' αυτό το ταξίδι ήταν που η μαμά με τον Γρηγόρη είχαν αποφασίσει να «πλατύνουν τις γαστρονομικές τους γνώσεις». Ο μπαμπάς στην αρχή είχε χαρεί πολύ μ' αυτό, γιατί κι ο Γρηγόρης κι η μαμά ήταν σκέτο πρόβλημα στο φαγητό. Ο Γρηγόρης, έτσι και τον άφηνες, δε θα 'τρωγε τίποτε άλλο από ρύζι. Όσο για τη μαμά... Είδε κι έπαθε να ξεπεράσει μια «επιλόχεια ανορεξία» που την έκανε να βλέπει όλο τριχίτσες και κλωστίτσες στο πιάτο της. Τώρα λοιπόν, μόλις έφταναν σε κάποιο εστιατόριο, άνοιγαν οι δυο «δύσκολοι» τον κατάλογο και παράγγελναν ό,τι πιο παράξενο υπήρχε μέσα εκεί. Και το πιο σπουδαίο: το έτρωγαν μετά! Σου λέω, ο μπαμπάς ήταν ενθουσιασμένος. Όμως, όταν στα Ιωάννινα μας πήγε στη

Λίμνη για καραβίδες κι οι δυο «γαστρονόμοι» παράγγειλαν βατραχοπόδαρα, ο μπαμπάς, χωρίς να κρύψει έναν μορφασμό αηδίας, τους είπε κοφτά:

— Αφήστε τα αυτά.

— Εγώ θε-θέλω βατραχοπόδαρα! επέμεινε ο Γρηγόρης.

— Δε θα σ' αρέσουν!

— Τα 'χεις δοκιμάσει, Πάνο; ρώτησε γλυκά η μαμά.

— Όχι! Ούτε θέλω! έκανε απότομα εκείνος.

— Εμείς όμως θέλουμε, συνέχισε το ίδιο γλυκά η μαμά, κι επειδή ο μπαμπάς την αγριοκοίταξε, έπιασε την κοιλιά της και είπε λιγωμένα: Νιώθω μια λιγούρα για βατραχοπόδαρα!

— Τι λιγούρα και πράσινα άλογα; Εφόσον δεν έχεις ξαναφάει στη ζωή σου τέτοιο πράγμα! την αποπήρε ο μπαμπάς.

— Εμένα η γαστριά μου θέλει βατραχοπόδαρα! δήλωσε πεισματάρικα τώρα η μαμά.

Εγώ, λόγω τιμής, δεν είχα καμία σχέση μ' αυτή τη λιγούρα. Μάλιστα, μπορώ να πω πως, σαν είδα εκείνα τα τηγανητά ποδαράκια, ένιωσα τα δικά μου να κλοτσάνε λιγάκι. Τι τα θες όμως; Εκείνοι οι δυο τους άρχισαν να τα τραγανίζουν με την ησυχία τους, κι ας τους φώναζε από μακριά ο μπαμπάς να κάνουν γρήγορα, γιατί δεν μπορούσε να πηγαίνει βόλτα τον Νικόλα με τις ώρες.

— Δε θες να δοκιμάσεις λίγο; του είπε σε μια στιγμή η μαμά κραδαίνοντας ένα μπουτάκι.

— Να μου κάνεις τη χάρη! της πέταξε χωρίς να γυρίσει το κεφάλι του προς τα κει.

Τώρα ποιος κρατούσε τους δυο γαστρονόμους... Το αμέσως επόμενο πρωί, αντί για το συνηθισμένο τους πρωινό, παράγγειλαν ομελέτα «Νορβενζιέν», λέει.

— Είστε σίγουροι; τους ρώτησε χαμογελώντας η σερβιτόρα.

Ο μπαμπάς μετακινήθηκε ανήσυχα στην καρέκλα του.

— Βέβαια, απάντησε η μαμά ατάραχη.

— Ξέρετε τι είναι; ξαναρώτησε η σερβιτόρα κοιτώντας την παράξενα.

— Βέβαια, απάντησε ο Γρηγόρης, που όμως δεν ήξερε.

Η σερβιτόρα θέλησε να δοθηθεί διακριτικά.

— Δεν ξέρω πώς σας την έχουν σερβίρει αλλού, αλλά εμείς εδώ τη σερβίρουμε με μαρμελάδα, είπε χωρίς να κρύψει έναν μορφασμό στο τέλος.

— Πολύ ωραία, έκανε η μαμά. Έτσι δεν την τρώμε συνήθως, Γρηγόρη;

— Ναι, έτσι.

Όταν ήρθαν οι ομελέτες «Νορβενζιέν», ο μπαμπάς πήγε πάλι τον Νικόλα μας βόλτα, ενώ η σερβιτόρα έμεινε εκεί δίπλα για να δει, λέει, «αν την είχε πετύχει ο σεφ».

— Τέλεια! είπε η μαμά καταπίνοντας την πρώτη μπουκιά. Γρηγόρη, πώς σου φαίνεται;

— Τέλεια! Βέβαια θα π-προτιμούσα μαρμελάδα φ-φ-φράουλα κι όχι βερικόκο, αλλά κα-κα-κατά τ' άλλα τέλεια!

Κι έτσι τέλεια θα ήταν όλα, αν δεν τους ρούμπωνε την ίδια μέρα κιόλας ο Νικόλας μας. Να, μόλις «τα 'κανε», πήρε μια δαχτυλιά και τα δοκίμασε. Η μαμά κι ο Γρηγόρης δέχτηκαν την ήττα τους πεθαμένοι στα γέλια, ενώ ο μπα-

μπάς πήγε κι έβγαλε τα σωθικά του σαν άνθρωπος. Τώρα κανονικά τον Νικόλα μας έπρεπε να τον βράσουμε, γιατί, όπως έλεγε κι η νόνα, μόνο με το βράσιμο έφευγε τέτοιο «μαγάρισμα». Αλλά, βέβαια, ο Νικόλας μας δεν ήτανε κατένενα κατσαρολικό, έτσι τον πλύνουμε καλά καλά, του είπαμε πολλές φορές «φτου, κακά!» δείχνοντάς του αυτά που είχε δοκιμάσει, κι αυτό ήταν όλο. Βλέπεις, μας ήρθε μετά εκείνο το τηλεφώνημα για τα «τελευταία» της γιαγιάς Μαρίας. Τα μαζέψαμε λοιπόν όλα και πήραμε τον δρόμο της επιστροφής. Το τι τραγούδι όμως έριξαν οι δυο γαστρονόμοι στον δρόμο, δε λέγεται. Τι αστεία, τι ανέκδοτα... Ναι, ακόμη κι ο μπαμπάς ξεχνιόταν και γελούσε μαζί τους. Μέχρι που φτάσαμε στην Καστέλα. Ίσα που πρόλαβε ο καημένος ο μπαμπάς να σφίξει το χέρι της γιαγιάς Μαρίας στο στήθος του, όσο ήτανε ζεστό.

Και να δεις τι σαματάς έγινε μετά... Όμως τη ρωτήσανε αν ήθελε εκείνη να είναι συνέχεια σε κείνη την πολυθρόνα και να τρέμει και να σειέται πέρα δώθε, χωρίς να καταφέρνει να το κουνήσει ρούπι; Κι εκείνη καλά τη γλίτωσε... Αμ τη μαμά, που την πιάσανε και την ντύσανε μετά από πάνω μέχρι κάτω στα μαύρα; Σαν κοράκι μάς έκαναν. Κι η μαμά δεν άντεχε τέτοια – πεθαμένους, φέρετρα, κηδείες... Και ήρθε ο Στράτος με τη λιμουζίνα και μας πήγε στην εκκλησία, που είχε πήξει από στεφάνια με μοβ κορδέλες γεμάτες χρυσά γράμματα. Λες κι ολόκληρο το libro d'oro το 'χαν ξεσηκώσει εκεί πάνω. Πάντως δε μείναμε και πολύ εκεί, γιατί η μαμά, με το που μπήκε στην εκκλησία, λιποθύμησε. Έτσι, μας ξανάβαλε ο Στράτος ση-

κωτούς στη λιμουζίνα και μας πήγε σπίτι. Η μαμά είπε στη Στέλλα, στην κόρη της κυρα-Βάγιας, που την είχαν φέρει να κάνει παρέα στον Νικόλα μας, να πάει σπίτι της, και μετά έβγαλε γρήγορα γρήγορα τα μαύρα ρούχα από πάνω της, λες και τη ζεμάταγαν. Ούτε τα μαύρα τα άντεχε η μαμά. Ίσως γιατί ήταν μικρή ακόμη. Μικρή ξεμικρή όμως, πήρε αγκαλιά τον μπαμπά όταν γύρισε, και τον κανάκευε σαν τον Νικόλα μας. Κι έκλαιγε ο μπαμπάς σαν μωρό στην αγκαλιά μας τότε. Κι ούτε τον μάλωσε κανείς μας που έκανε σαν μωρό, δέβαια. Γιατί, όταν πεθαίνει η μαμά σου, γίνεσαι το μωρό της, όσο μεγάλος κι αν είσαι εσύ. Ούτε του είπε κανείς μας «όχι» όταν μέσα στ' αναφιλητά του είπε στη μαμά ότι «το μωρό μας θα το δγάλουμε Μαρία, αν είναι κορίτσι, και Μάριο, αν είναι αγόρι». Βέβαια, η μαμά από μέσα της «τσίνησε», και τότε μέτρησα εγώ άλλον έναν λόγο να μη θέλω να δω «έξω». Εμένα δε μ' αρέσουν καθόλου οι καβγάδες. Και μάλιστα εκείνοι που δεν έχουν λόγια. Γιατί οι καβγάδες χωρίς λόγια έχουν «μούτρα». Κι εδώ ήταν άσος η μαμά.

Όταν «κατέδαζε μούτρα» η μαμά, συννέφιαζε ολόκληρη η σπιταρόνα του μπαμπά. Ακόμη κι η κυρα-Βάγια διαζόταν να φύγει τότε. Έστρωνε το τραπέζι γρήγορα γρήγορα και, μόλις άκουγε το κλειδί κάτω στην πόρτα, έλεγε: — Ας πάω τώρα κι εγώ καλιά μου. Φάτε με την ησυχία σας. Καλή σας όρεξη.

— Δε θα φας μαζί μας, κυρα-Βάγια; ρωτούσε η μαμά.

— Ε, να φάω και μια φορά με τη Στέλλα μου... Αύριο πάλι.

Κάτω απ' την καρδιά της

Βούλα Μάστορη

Η Άννα είναι μαμά του Νικόλα και όπου να 'ναι θα γεννήσει ακόμα ένα αγόρι. Όμως, θες η χούντα που έρχεται και στρογγυλοκάθεται στον σβέρκο όλων, θες η ιδιαίτερη κατάσταση της οικογένειας με τη μαχητική μαμά, τον πολύ μεγαλύτερό της μπαμπά κι ένα σωρό θείους και θείες που δε λένε να βάλουν γλώσσα μέσα τους, το αγόρι που πρόκειται να γεννηθεί αποφασίζει να φωλιάσει κάτω από την καρδιά της μαμάς και να μη βγει, παρά μόνο όταν νιώσει ότι θα είναι ελεύθερο να κάνει ό,τι θελήσει! Από εκεί μας αφηγείται επτά χρόνια στρατοκρατίας, αγώνων ενάντια στη χούντα, φόβου και τόλμης, αλλά και πολλών μικρών, υπέροχων οικογενειακών στιγμών.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Θέντα Μιμηλάκη

12+

Συλλογή κύκνοι

Διαβάστε επίσης:

Σχέσεις αδελφών,
οικογένεια, Πολυτεχνείο,
δικτατορία, Ελλάδα του '60

ISBN 978-618-07-0378-8

9 786180 703788 >

Βοηθ. κωδ. μπχ/σπς 14378